

شهرِ خلاق

چارلز لاندري
فرانکو بیانچینی

مترجمان:
سید عبدالرضا هاشمی
بهراد فرمehنی فراهانی

سرشناسه

- عنوان و نام پدیدآور : اندی، چارلز، ۱۹۴۸ - م.
 مشخصات نشر : andy, Charles
 مشخصات ظاهری : شهر خلا : تهران : انتشارات : ۱۳۹۴
 قیمت : ۹۲ ص.
 شابک : ۶۸۵۰۰
 وضعیت فهرست نویسی : ۷۸۰۶۰ - ۵۸۸۱ - ۹۴ - ۳
 یادداشت : فیبا مختصر
<http://opac.nlai.ir> : فهرست نویسی کامل این اثر در پایگاه
 قابل دسترسی است
 شناسه افزوده : بیانگینی، فرانکو، ۱۹۵۹ - م.
 شناسه افزوده : Bianchini, Franco
 شناسه افزوده : هاشمی کنارسری، سید عبدالرضا، ۱۳۶۵ - م.
 شناسه افزوده : فراهانی فرمهبینی، بهراد، ۱۳۶۴ - مترجم
 شماره کتابشناسی ملی : ۳۷۷۴۲۶۲

شهزاد خلاق

چارلز لاندري فرستويي جيني

مترجمان: سيد عبدالمجيد هاشمي بهراد فرمهيني فراهاني

ويراستار: فزانه غزنوگر لاکه

چاپ اول: ۳۹۰

شمارگان: ۱۰۰۰ نسخه

ناشر: آذرخش

چاپ و صحافي: کهنموني زاده

قيمت: ۶۸۵۰۰ ريال

مرکز توزيع: تهران - خيابان انقلاب - روبروي دانشگاه تهران -

جنب خيابان دانشگاه - پاساژ فرشته شماره ۱۳۲۰

تلفن پخش: ۶۶۴۹۳۳۰۱ و ۶۶۴۱۷۳۴۲

شابک: ۹۴-۳-۵۸۸۱-۶۰۰-۹۷۸

به نام خدا

شهر قبل از هر چیز، تجمعی از انسان‌ها در گستره‌ای محدود است. شهر تجسم اراده‌ی جمعی است که با تلاش ساکنان، شاغلان، کارآفرینان، اندیشمندان، مردان سیاست و بسیاری دیگر ساخته شده است. در نتیجه، برای حل مسائل پیچیده‌ی شهری، باید رویکردی را اتخاذ کرد که هدف و ابزار آن، نه فقط جسم و کالبد شهری، بلکه مهم‌تر از آن، اجتماع و اقتصاد جامعه است. این اراده‌ی جمعی که گاه از نگاه تصمیم‌گیران درباره‌ی شهر پنهان می‌ماند، تأکیدی است بر نیاز به رویکردی اجتماعی به شهر و مسائل آن.

با چنین رویکردی بود که پژوهشکده‌ی سیاست‌گذاری علم، فناوری و صنعت دانشگاه صنعتی شریف، در راستای مأموریت خود، تصمیم گرفت که به نوبه‌ی خود گامی در حل مسائل شهری منطقه‌ای کشور بردارد. این پژوهشکده سعی دارد با پشتوانه‌ی علمی دانشگاه صنعتی شریف، و با بهره‌گیری از ظرفیت‌های سایر موسسات و نهادهای علمی و اجرایی کشور، طریقه‌ی عمل را با هم به‌کار برده و نقش خود را در توسعه‌ی پایدار کشور ایفا نماید.

کتاب حاضر، یکی از نخستین مطالعات صورت گرفته در زمینه‌ی «شهر خلاق» است که به پشتوانه‌ی سازمان میراث فرهنگی، صنایع دستی و گردشگری استان بوشهر و به موازات پژوهشی با عنوان «بازآفرینی بافت تاریخی شهر بوشهر با رویکرد شهر خلاق» ترجمه شده و در اختیار خوانندگان فارسی زبان قرار گرفته است. اهمیت این کتاب در این است که با وجود گذشت حدود دو دهه از اولین ابتکارات هم‌چنان بسیاری از مطالب و دیدگاه‌های آن، در حوزه‌ی شهر خلاق صادق بود. راهگشای مدیران و تصمیم‌گیران شهری است.

پژوهشکده‌ی سیاست‌گذاری علم، فناوری و صنعت

دانشگاه صنعتی شریف

زمستان ۱۳۹۳

فهرست مطالب

۳.....	دیباچه
۵.....	قدردانی‌های مترجمان
۷.....	پیش‌گفتار
۱۱.....	مقدمه
۱۵.....	فصل اول: بحران شهری و نقش اخلاقیت در شهرها
۲۷.....	بخش سوم: اخلاقیت چیست؟
۲۷.....	اخلاقیت به عنوان جاذبه ای عقلانیت ابزاری
۳۰.....	اخلاقیت ترکیبی
۳۰.....	رهایی از پیش فرض های وجود رز نهی اخلاقیت
۳۳.....	اخلاقیت و نوآوری
۳۴.....	اخلاقیت از بستر زمینه نشأت می گیرد
۳۵.....	پیامدهای عقلانیت ابزاری
۳۸.....	تفکر فراگیر
۴۳.....	بخش سوم: چگونه می توان یک شهر را به شهری اخلاق تبدیل کرد؟
۴۳.....	رفع موانع اخلاقیت
۴۶.....	طرح ریزی اصول یک محیط اخلاق
۵۷.....	بخش چهارم: چه کسانی و چه مکان‌هایی اخلاق پنداشته می‌شوند؟
۵۸.....	اعطای شکلی دوباره به شهر
۶۲.....	زیباسازی‌های شهری و اقدامات متظاهرانه

- پیوند میان کهنه و نو ۶۵
- سفر امید بخش ۶۷
- پیاده‌مداری ۶۹
- تبرد با وضعیت آب و هوایی ۷۱
- ح مکان ۷۲
- اهای جوانان ۷۶
- ایجاد تدریج ۷۹
- سبز کردن شهر ۸۲
- پدید آوردن چیزی از هیچ ۸۴
- تبدیل نقاط ضعف به نقاط قوت ۸۷
- پیشرفت از طریق فعالیت های ترویج داده ۹۱
- برندسازی ۹۳
- استفاده از فن آوری به منظور برقراری تعادل ۹۵
- گذار از تقسیمات خصوصی - عمومی ۱۰۰
- بسط خود اتکایی و مقابله با پیش داوری ۱۰۱
- اظهار نظرها و دیدگاه های مردم ۱۰۲
- پایش پیشرفت ۱۰۴
- بخش پنجم: نتیجه گیری ۱۰۵
- منابعی برای مطالعه بیشتر ۱۰۸

دیباچه

شهرهای بزرگ، متوسط و کوچک، در پهنه‌ی سرزمینی ایران دچار بحران‌های متعدد و پیچیده‌ای هستند: بحران زیست‌محیطی، بحران جمعیت، بحران زیرساخت‌ها، بحران اشتغال، بحران رشدِ ناموزونِ بخش‌های مولد اقتصادی، بحران مقیاس و سلسله‌مراتبِ عملکردی شهرها به عنوان نقاط مرکزی در گستره‌ی منطقه‌ای، بحران زیبایی‌شناختی معماری ساختمان‌ها و فضای عمومی شهری، بحران هویت و غیره، از این جمله‌اند. در یک کلام می‌توان گفت همه‌ی این بحران‌ها را می‌توان ذیل مفهوم بحران گذار قرار داد. شهر، این‌جا، از وضعیت و زندگی سنتی به شرایط مدرن - و به ویژه نوعی مدرنیسم تحمینی و سبزه‌ر از توسعه‌ی غیر پایدار با مدیریت از بالا به پایین دولتی و تمرکزگرا - متحول گردانده شده است. ما درکی عمیق و درست از مدرنیته در شهرهایمان نداشته‌ایم. نگاه فیزیکی مکانیکی در مدرنیزه کردن شهرها، که البته نیاز دوران جدید هم بوده، بر مبنای مدیریت و سیاست‌گذاری‌مان غالب بوده است. مدرن بودن را، تنها در ظاهر شهرها و به لحاظ عملکردی، آن هم به گونه‌ای ناقص، درک کرده‌ایم. از احداث خیابان‌ها، جلیبی در دل بافت‌های تاریخی شروع کرده و به برنامه‌های جامع شهری رسیده‌ایم. کاملاً ناقص رسیده‌ایم. اکنون نیز کلاف کار به گونه‌ای از دستان خارج شده که به نظر می‌رسد که نمی‌توانیم تغییری اساسی در نظام برنامه‌ریزی داشته باشیم و کنیم و شهرهایمان لحظه به لحظه متورم‌تر می‌شوند. کارکردهای ساختارهای فیزیکی و اجتماعی-اقتصادی شهرهایمان، نه تنها کامل نیست، بلکه فسادپرور شده و دموکراسی ناکارآمدی که در قالب شوراهای شهر به آن امید بسته بودیم، نیز

شرایط را سخت‌تر و پیچیده‌تر کرده است. به جای مشارکت بیش‌تر و بالاتر مردم، شاهد لابی‌گری و سیاسی‌کاری هستیم و از سیاست‌های اصیل و کارآمد شهری، خبری به گوش نمی‌رسد.

گذار از بحران گذار، نیازمند خلاقیت، تئوری و اراده‌ی سیاسی-اقتصادی است. با این رویکرد کتاب «شهر خلاق» می‌تواند بسیار الهام‌بخش باشد. البته می‌دانیم که تئوری خلاقیت در شهرها آن‌گونه که نویسندگان این کتاب مطرح می‌کنند در بستری متفاوت از تحولات تاریخی، اجتماعی، فرهنگی و اقتصادی معنا می‌یابد. اما این کتاب می‌تواند در درک مبانی لازم برای فهم وضعیت شهرها مان و امید به رسیدن به تئوری ضروری برای پاسخ به مسائل آن‌ها روشن‌گر و مرشد واقع شود. شهرهای خلاق بر میراث فرهنگی خود، سازگار با محیط زیست، در رتبه‌بندی با تنوع شبکه‌های زندگی تأکید ویژه‌ای دارند. اقتصاد خلاق این‌گونه شهرها، از فرصت‌های صنایع خلاق دستی می‌تواند بهره‌هایی بسیار برده و ارزش افزوده‌ی بالایی در صنعت گردشگری - با توجه به قابلیت‌های طبیعی و تاریخی - تولید کند. - برهه‌های ایران از این نظر استعدادهای بسیار و چشم‌اندازهای فوق‌العاده‌ای دارند. - بنابراین بهتر است این کتاب را با ژرف‌نگری بالایی بخوانیم.

محمد ابراهیم فروزی،

مدیر کل سازمان میراث فرهنگی، صنایع دستی و

گردشگری استان بوشهر.

قدردانی‌های مترجمان

علاقتمندیم بیشترین سپاس خود را به دوست‌مان، آقای علی‌رضا رتبه ابراز کنیم که حمایت‌های ایشان در چاپ این کتاب بسیار کارا بود. هم‌چنین ویراستاری همدلانه و دقیق خانم فرزانه خونگرم لاکه بر متن کتاب، بسیار یاری‌بخش ما بود که قدردان ایشان‌ایم. ما به ویژه، قدردان آقای محمدابراهیم فروغی و همکارانشان در سازمان میراث فرهنگی، صنایع دستی و گردشگری استان بوشهر از یکسو، و آقای روح‌الله حمیدی‌مطلق در پژوهشکده‌ی سیاست‌گذاری علمی فناوری و صنعت دانشگاه صنعتی شریف از سوی دیگر، هستیم که با بی‌سقطی حمایت‌هایشان، موجبات پژوهش در مورد «شهر خلاق» و «اخلاقیت» را، آرازدگی خاطر برای‌مان فراهم کرده و از این طریق، سهم بالایی در ترجمه و چاپ این کتاب ایفا کردند. از راهنمایی‌ها و دلسوزی‌های دوستان‌مان در نشر آذرخسرو، به ویژه آقای غلامحسین دولت‌آبادی، بسیار سپاس‌گزار هستیم.

در انتها، تشکر خاص ما به استاد بزرگوارمان، آقای حمیدرضا پارسی و جناب آقای احمد سعیدنیا به خاطر خیرخواهی، تشریح و حمایت‌شان تعلق دارد.

بی‌تردید هرگونه کاستی و نقصانی در ترجمه، در سهای مترجمان خواهد بود و به علت کاستی‌های احتمالی، پیشاپیش از خوانندگانی که در زبان پوزش می‌طلبیم.

پیش‌گفتار

بحرانی ساختاری، اقتصاد شهرهای بریتانیایی را در بر گرفته است و رکود^۱ اقتصادی دهه‌ی ۱۹۹۰ حاکی از عمق مسأله، بیش از آن‌چه پیش از این تصور می‌شد، است. این مسأله نه تنها بخش تولید را (که مدت‌ها منبع اصلی بران‌ساخته می‌شد) تحت تاثیر قرار داده است، بلکه ردپای آن بر تمام خدمات تولیدی گران نیز دیده می‌شود. به ندرت می‌توان بخشی از اقتصاد شهری را از تهدیدات ناشی از رقابت‌های خارجی و برون‌مرزی مصون دانست. چنان‌که خدمات و برآماده‌های لازم برای تجارت، می‌توانند به اندازه‌ی سخت‌افزارهای امور مرندی، در جنوب هندوستان یا دلتای رودخانه‌ی پرل^۲، جانمایی شوند. حقایق موجود، این سؤال را مطرح می‌کنند که در حال حاضر، چه عوامل و یا فرایندهایی - اگر بران - رد خارجی برای آن‌ها متصور شد - موجب احیای اقتصاد شهری می‌شوند؟

یکی از پاسخ‌ها به این مسأله، حرکت به سوی طیف گسترده‌تری از خدمات است که تاکنون به ندرت جزئی از اقتصاد شهری شمول داده شده است: فرهنگ، سرگرمی، ورزش و آموزش. این در حالی است که امروز بسیاری از شهرها در تلاش برای گسترش این گونه فعالیت‌ها در قلمروهای خویش هستند؛ فعالیت‌هایی که زمانی کم‌ارزش و ناباور شناخته می‌شدند. پاسخ دیگر، که ابعاد وسیع‌تری را تحت پوشش قرار می‌دهد، بر ایجاد شبکه‌های شهری

^۱ Recession

^۲ نام رودخانه‌ای در ایالت می‌سی‌سی‌پی آمریکا

تأکید دارد. در واقع این مسأله مطرح می‌گردد که هنگامی که شهرها در تلاش برای یافتن پاسخی جهت حل مسائل‌شان هستند، غالباً به پاسخ‌ها و راه‌حل‌هایی دست می‌یابند که می‌توان آن‌ها را به دیگر شهرها نیز تعمیم داده و برای حل مشکلاتی مشابه، به کار بست. موفقیت در شهرهایی نظیر کوریتیبا^۱ ی برزیل، به ایران حد اعلای شهر خلاق در دهه‌ی ۱۹۸۰، مدلی را برای این موضوع فراهم آورد.

البته، هر یک از دو رهنمود فوق، به نوبه‌ی خود، به هیچ وجه منحصر به فرد نیست. شهرها، مناطق شهری و ملت‌های گوناگون می‌توانند نوآوری خویش را سرانجام یک شکل معین اثبات نمایند؛ آن‌ها می‌توانند از منظر فرهنگی، فن‌آورانه، یا شهر ارائه به نوآوری بپردازند. نوآوری در هر سه جنبه‌ی فوق، می‌تواند بسته‌ی اساسی برای ایجاد اشتغال و منبعی برای اشاعه‌ی اندیشه و فرهنگ فراهم آورد.

برای همین است که کتاب «شهر خلاق» تا این اندازه حائز اهمیت است. این کتاب یکی از اولین مطالعات به زبان انگلیسی در این زمینه و بازتابی از منابع متعدد نوآوری است. نمونه‌های مطالعاتی آن، معرک‌ برخی از مهم‌ترین سیاست‌های نوآورانه‌ی دنیای امروز است. تحلیل عمومی آن، بسیار بحث‌برانگیز^۲ است. از آنجایی که تئوری‌های موجود در این فرسوده شدن هستند، این کتاب ارائه دهنده‌ی راه‌کارهای مهم، نوآورانه و روشنگرانه است.

^۱ Curitiba

^۲ Provocative

کتاب حاضر، به طور قطع، یکی از مطالعات اندیشه‌آفرین و بنیادین در دهه‌ی ۱۹۹۰م محسوب می‌شود.^۱

پیتر هال

مدرسه‌ی برنامه‌ریزی بارتلت^۲

دانشگاه UCL انگلستان^۳

www.ketab.ir

^۱ باید این نکته را در نظر گرفت که کتاب حاضر، اولین بار در سال ۱۹۹۵ منتشر شده است. (م)

^۲ Bartlett School of Planning

^۳ University College London

مقدمه

این نوشتار کوتاه، معنای شهر خلاق را واکاوی می‌کند و با این دو پرسش آغاز می‌شود که چرا خلاقیت بیش‌ترین اهمیت را برای شهرها به بار آورده است و آیا بیش‌تر آن برای دستیابی به اقتصادی موفق ضروری است؟ و چگونه خلاقیت، با رویکرد علمی-تنبی، ترکیبی و چند انضباطی به یافتن راه حل هزاران مسأله‌ی شهری می‌جامد؟

فصل اول توضیح می‌دهد که چه عاملی در پیوند بسیاری از شهرها با یکدیگر، عاملی جدید است. هم‌چنین به این پرسش پاسخ می‌دهد که خلاقیت چیست و چگونه می‌تواند در ساختن یک زندگی بهتر نقش ایفا کند. در این مورد به بحث می‌پردازیم که علوم صلب^۱ و برنامه‌ریزی شهری نیاز به تغذیه توسط تجربیات چندرشته‌ای و مشارکت مردم - امری که امروزه از فرآیند تصمیم‌سازی به حاشیه رانده شده‌اند - دارد. در دو فصل آخر با ذکر مثال‌هایی از سراسر دنیا نشان می‌دهیم که چگونه می‌توان در عمل خلاق بود؛ چگونه

^۱ Hard science

می‌توان بر موانع خلاقیت غلبه کرد؛ و چگونه می‌توان محیطی خلاق به وجود آورد؟

کتاب «شهر خلاق»، محصول تحقیقاتی درازمدت و متأثر از مسائل و امکانات شهرهای اروپایی و آن‌سوتر از اروپا است. در طول دهی گذشته، ما دوی بیش از ۱۰۰ شهر، از استرلینگ^۱ گرفته تا سن‌پترزبورگ^۲، میدلزبرو^۳ و بلاز^۴ تا ملبورن^۵، هادرزفیلد^۶ تا هلسینکی^۷ و بیزینستوک^۸ تا بارسلونا^۹، تحقیق کرده‌ایم. برخی از این کارها، توسعه‌ی هنری، فرهنگی و زندگی اجتماعی شهرها را موضوع خود قرار داده‌اند. اما به نظر می‌رسد که آموزه‌هایی که از آن‌ها به دست آمده است، دارای معنای وسیع‌تری هستند.

در ضمن پروف. در کلاوس کانزمن^{۱۰} در دانشگاه دورتموند^{۱۱}، رالف ابرت^{۱۲} و فریتز گراند^{۱۳} در «شهر آرت»^{۱۴} در دورتموند، تحلیل توسعه‌ی شهری و منطقه‌ای به ویژه در مناطق روستایی را، که به شکل دراماتیکی، در گذار از

¹ Stirling

² St. Petersburg

³ Middlesbrough

⁴ Milan

⁵ Melbourne

⁶ Huddersfield

⁷ Helsinki

⁸ Basingstoke

⁹ Barcelona

¹⁰ Klaus Kunzmann

¹¹ University of Dortmund

¹² Ralph Ebert

¹³ Fritz Grand

¹⁴ STADTart

صنایع و خدماتِ سستی به سمت صنایع و خدماتِ با تکنولوژی پیشرفته‌تر در آن‌ها رخ داده بود، بر عهده داشتند.

تجربه‌ی مشترک ما نشان داد که لازم است راه‌های جدید تفکر فراتر از تخصص‌گرایی سستی برود. ضمن بررسی این‌که کدام آموزه از بریتانیا می‌تواند برای شهرهای آلمان و برعکس سودمند باشد، دریافتیم که اهمیت پاسخ‌های خلاق به مسائل شهری، ویژگی‌های هر دو کشور را، تحت الشعاع قرار می‌دهد؛ مسائلی چون: مدیریت حمل و نقل، توسعه‌ی کسب و کار، ایجاد فضایی سبز شهری، یکپارچه‌سازی جوامع اقلیت‌ها، معاصرسازی^۱ مسکن نیازمند تعدر، و دیدن روح تازه به مراکز شهری. به عنوان اولین گام از یک پروژه‌ی درازمدت، دقیق و نوآوری عملی - که موجب بروز پتانسیل‌های خلاق شهرهای کل لندن می‌شود - به اتفاق هم، کارگاه شهر خلاق را در می‌۱۹۹۴م در شهر گلاسکو برپا کردیم.

بنیاد گمدیا^۲، با همکاری تعدادی دیگر از همکاران خود، به طور پیوسته بر روی موضوع شهر خلاق کار می‌کند. اکنون در برنامه‌ای سالیانه، به مدت چهار روز کارگاه شهر خلاق را در مدرسه‌ی باستانی آمستردام^۳ برپا می‌کند. گروهی از شهرها به شبکه‌ی «شهرهای خلاق» که به وسیله‌ی مرکز شهر خلاق پیشگام^۴ (GTI) در مادرزفیلد هماهنگ می‌شوند پیوسته‌اند. پایی آن‌ها

^۱ Regeneration

^۲ Comedia

گمدیا در سال ۱۹۷۸ به وسیله‌ی چارلز لاندی بنا نهاده شد. فعالیت این بنیاد بر زندگی شهری، فرهنگ و خلاقیت متمرکز است. برای آشنایی با این مرکز، به آدرس <http://www.comedia.org.uk> مراجعه کنید.

^۳ Amsterdam

^۴ Creative Town Initiative

ملهم از اصول مطرح شده در این کتاب است. این شبکه‌ی شهری، علاوه بر هادزفیلد، شامل هلسینکی، منچستر^۱ و ملبورن است. اکنون CTI به عنوان یک پروژه‌ی آزمایشی شهری توسط اتحادیه‌ی اروپا اجرا شده و متعهد به انجام پروژه‌هایی وسیع، بر پایه‌ی ایده‌های این کتاب است. این ایده‌ها شامل یک ایگاه داده‌ی جهانی از راه‌حل‌های خلاقانه به مسائل شهری هستند، مانند: ایجاد یک موقعیت تازه‌ی سرمایه‌گذاری بانکی، که «خدمات سرمایه‌گذاری خلاقیت» نامیده می‌شود؛ فرم جدیدی از آموزش برای بیکاران در طول برنامه‌ی توسعه‌ی مهارت‌های خلاق؛ و خدمات مشورتی برای ابداع‌کنندگان و نوآفرینان.